

P R O G R A M T E R V

sz. U G R I N M Ó Z E S E M L É K H E L Y

ÓPUSZTASZER

UV Építész Stúdió Kft.
1033 Budapest
Mozaik u. 14/b.

TARTALOM

- Szt. UGRIN MÓZES
- ÉPÍTÉSZETI FILOZÓFIA - KONCEPCIÓ
- HELYSZÍN
- SZERKEZETEK
- FOTÓK, TERVEK, LÁTVÁNYTERV

1. Szt. UGRIN MÓZES

Ugrin Magyar Mózes, Miklós Péter írásának részletén keresztül mutatjuk be, mely írás Ivancsó István könyvének elemzése, eszenciája. A cikk taglalja Ugrin Mózes példaértékű életét, kitér az ortodox egyházban betöltött szerepére, valamint a magyar keresztény egyházakban sajnálatos háttérbe szorulásának okaira is.

Egy elfelejtett szent: Magyar Mózes

Ivancsó István *Magyar Mózes – liturgikus tiszteletének tükrében*.
Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 1997. 138 old.

Moiszej Ugrin, azaz Magyar Mózes az ortodox egyház szentje. Ezért tisztelete, kultusza nem alakult ki a (katolikus és protestáns) magyarság körében. Elsősorban azért nem, mert a hazai görögkeleti közösség a maga 40-45 ezer fős hívői lélekszámával nem tudta népszerűsíteni szentjét. Ráadásul a hívőknek csupán a töredéke (kb. 8 ezer fő) tartozik a Magyar Ortodox Adminisztrátúra juriszdikciója alá. Ez pedig az egyetlen egyházi fórum, amely a magyar származású Mózes, mint a nemzeti ortodoxia szentjét, példaképét magáénak vallja.

Berki Feriz, Pirigy István és Puskely Mária összefoglaló – szentekről, illetve a keleti kereszténységről szóló – műveiben¹ Magyar Mózes neve is szerepel – rövid ismertetéssel.

Magyar Mózes élete az utóbbi években vált egyre ismertebbé. Több cikket, tanulmányt írtak életéről és jelentőségéről. Az 1994. szeptember 22-én Szegeden rendezett szlavisztikai konferencián – amely Magyarország és az ortodoxia kapcsolatát vizsgálta történelmi, nyelvészeti, filológiai, zenetörténeti szempontok alapján – Ferincz István és Lepahin Valerij³ tartott róla előadást.

Az első önálló könyv, amely Magyar Mózes életének, szentségének, liturgikus és népi tiszteletének történetét dolgozza fel, 1997-ben jelent meg. Szerzője, Ivancsó István a nyíregyházi Görög Katolikus Hittudományi Főiskola tanára. A tanulmány eredetileg írójának teológiai licenciátusi dolgozata, amelyet a római Pápai Keleti Intézethez nyújtott be. Ivancsó István célja könyvével az, „hogy az olvasók megismerkedhessenek szentünkkel, s példája épülésre szolgáljon erkölcsi értékeit vesztő világunkban.”

A kötet újdonsága, hogy írója Magyar Mózes nem filológusként, irodalomtörténészként, történeti kutatóként, hanem hívőként, teológusként közelíti meg. Ivancsó görög katolikus pap, teológiai tanár, aki a keleti rítusú keresztények szemével néz a szentre. Ezt tükrözi a munka ötödik fejezete, amelyben Mózes mint példaképet, keresztény példaképet vizsgálja. Felfedezi benne a kötelességteljesítést, a hivatáshoz való hűség és a szüzesség erényeit, amelyek a szerzetesi élet alapvető hármasszabályán alapulnak (szegénység – engedelmesség – szüzesség).

Ivancsó ismerteti Mózes életének forrásait, amelyek között legfontosabb a kijevi Pecserszkaja Lavra Paterikonja. A Paterikon olyan 13-15. században szerkesztett gyűjtemény, „amely az ott nyugvó szentek nevét, tanításait és életük anekdotikus eseményeit tartalmazza.

Ivancsó István megkísérli Szentéletű Mózes életének kronológiáját felállítani. Mózes 990-995 között született. Feltehetően Erdélyből került a kijevi uralkodócsalád szolgálatába. 1015 és 1018 között – átvészelve a trónharcokat – Kijevben, Predszlavánál (Jaroszláv fejedelem hűgánál) tartózkodik, ahol már készül a szerzetesi hivatásra. Az 1018-as lengyel támadás után fogolyként Lengyelországba hurcolják, ahonnan csak 1025-ben térhet vissza. A kijevi Barlangkolostorban telepszik le, ahol csodatévő szerzetesként tisztelik. Itt halt meg 1043. július 26-án, ez a nap egyben liturgikus tiszteletének napja is. Magyar Mózes legendájának – amelyet magyar nyelven először Iglói Endre közölt 1962-ben – elemzését a tanulmány második fejezetében találjuk.

Mózes – a legenda szerint – erős testű, széparcú férfi. Szépsége megragad egy fiatal gazdag lengyel özvegyasszonyt, akinek férje a kijevi hadjáratban esett el. Az asszony mindent megtesz, hogy a férfit megszerezze: próbálkozik ígéretekkel (szabadság, vagyon, házasság), fenyegetésekkel (büntetések, halál), ám eredménytelenül. Végül maga mellé fekteti az ágyba, de Mózes kijelenti: undorodik tőle. Az özvegy dühében megvereti (naponta száz botütés), majd kasztráltatja.

Ivancsó a legendát és szentünk életét két egységre osztja. Az első a haláltól való meneküléstől a lengyelországi fogságig tart. Mózes urát, Borisz rosztovi fejedelmet és testvérét, Magyar Györgyöt a kijevi belviszályok közepette megölték (1015). A lengyel támadás után fogolyként Mózes is Lengyelországba hurcolták (1018). Itt öt évig a láncoktól, egy évig az ártatlanságáért szenvedett. A legenda középpontjában ez a „hatodik év” áll. Ivancsó István tizenkét részre osztja Mózes szenvedéstörténetét: a rabságból való kiváltástól a megcsonkításig.

A szent életének második egysége a szerzetesi élet a kijevi Barlangkolostorban 1025 és 1043 között (a hagyomány szerint ő a monostor harmadik lakója). Magyar Mózes életrajzának azonban van két homályos pontja: hogyan került – testvéreivel együtt – Kijevbe, illetve élete utolsó éveit hogyan töltötte a kolostorban?

Mózes fivéreit, Magyar Szent Györgyöt (ünnepe: július 24.) és Novotorzsoki Szent Efrémet (emléknapja: január 28.) szintén tiszteli az orosz egyház.

Különösen fontos a mű a magyarországi bizánci-görög szertartású keresztényeknek és azoknak, akik foglalkoznak történetükkel, vallási szokásaikkal. A görög katolikus felekezet fontos pont Magyarország vallási térképén, hiszen egyszerre hordozza a keresztény Kelet és a keresztény Nyugat értékeit. Ám Csodatévő Szent Mózeset mégsem tekinti saját szentjének – bár magyar származására büszke –, ugyanis az előző évszázadok katolikus tanítása minden téren mereven elzárkózott az ortodoxiától.

Ivancsó István nehéz helyzetben volt. Tanulmánya a magyar történelemnek, egyháztörténetnek eddig feltáratlan részét vizsgálja. Utalásokból, rövid ismertetésekből és (főleg inkább irodalmi értékű) egyházi művekből kellett összeilleszteni Magyar Mózes életének adatait, vizsgálni hatását. Művében pontos korrajzot készít Mózes környezetéről (a 11. századi Kelet-Európa) és bemutatja az Orosz Ortodox Egyház első századait, belső fejlődését, rávilágítva a magyarság és az ortodoxia mély, történelmi gyökerű kapcsolatára is.

Miklós Péter

2. ÉPÍTÉSZETI FILOZÓFIA - KONCEPCIÓ

Az előző részben, Miklós Péter értekezése rámutat szent Ugrin Magyar Mózes jelenlegi egyházi és azon belül magyarországi visszás helyzetére, értékelésére. Élete, példamutatása, erkölcsi tanítása nem kérdéses. Az ortodox egyház szentje, a nyugati keresztény egyházak, talán az ortodoxiától való elhatárolódásuk miatt, csak marginálisan említik, ugyanakkor a Római Szent Péter Bazilikában, a Katolikus Egyház központi templomának magyar kápolnijában megtalálható Ugrin Mózes domborműve.

Talán ebből is látszik, hogy szent Ugrin Mózes és az ő élete kapocs, ő a magyarság és vallási hovatartozástól függetlenül mindannyiunk példaképe lehet, egyben találkozási pont az egyházaknak, mivel szent életét a keleti egyházszakadás előtt élte.

A mai széthúzó, rohanó világban a közös nevező, minden találkozási pont felértékelődik, fontos. Ez adja aktualitását a szent Ugrin Magyar Mózes emlékhely megteremtésének.

Az emlékhely célja és szerepe, Ivancsó István szavaival élve az „hogyan az emberek megismerkedhessenek szentünkkel, s példája épülésre szolgáljon erkölcsi értékeit vesztő világunkban.”

Az emlékhely tervezésekor Mózes élete, egyszerű, de hajlíthatatlan tisztasága volt az egyik kiindulási gondolatsor. A másik, az egyházakban, illetve az egyházak között betölthető szerepe, az egységre való törekvés. A kör alakú podeszt, melyen maga az emlékhely áll ezt az egységet jelképezi, a kerek egészet, mely összekapcsol, összezár. Ehhez a körhöz vezet a keletre tájolt, szigorúan egyenes út, az eltökéltség, a hajlíthatatlanság útja, felkészítve a látogatót a befogadásra. Az emlékhely térfalait adó két sziklatömb egy-egy körgyűrű, illetve henger formájú nyersbeton alapon áll, melyek a kör podeszt geometriáját erősítik, egyben a mai világ jelképei is. A két sziklát egy tömb kettévágásából kapjuk, ez szintén az egyházszakadásra, a szétválásra, de összetartozásra utaló erős jel. A szemlélő helyzetével, közeledésével mindig változik a kép, távolról egy kimagasló, irányt mutató szikla, közeledve a két tömb között védelmet adó menedék. De ez egy tető nélküli tér, a teret a lelkünk zárja be. Ezen a téren egy láthatatlan levegő-hasáb dőf át, mely összeköti a két sziklatömböt. A két sziklatömbbe, pontosan egymással szemben vágott ablaknyílás határozza meg, jelöli ki ezt a levegő-hasábot, melynek lezárása szent Ugrin Mózes képe. Már az út tengelyéből, távolról érzékelhető, kifejti vonzerejét. Messziről csak sötét lyuk, majd belátást biztosít a védett térbe, a barlangba.

Közelebbről már kivehető a hátsó sziklanyílásban elhelyezett Mózes ikon, mely a hasáb végén, a gyújtópontban áll. Az első sziklát megkerülve jutunk a barlangba, beállva a levegő-hasáb tengelyébe a legintenzívebb a hatás, ez a befogadási pont. Mózes, a liturgikus előírásoknak és előképeknek megfelelően, egy rozsdamentes sodronyokon befüggesztett ikonon jelenítjük meg. Az első sziklába vágott ablaknyílás alsó felületébe hengeres lyukakat mélyítünk, melyekbe elhelyezhetők az emlékezés mécsesei. A másik irányból kerülve, az az irányt a ferdén levágott körgyűrű beton alaptömb adja, távozhat a látogató, újra végigmenve a szigorú, egyenes óton, mely még nem engedi szétszóródni a gondolatokat, a koncentrált érzést.

3. HELYSZÍN

Helyszíneként az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark, mint a magyarság bölcsőjének, összetartozásának egyik jelképe tökéletes választás. Mózes a honfoglalás korában élte szent életét, melynek Ópusztaszer emléket állít, Feszty-körkép, Árpád emlékmű. Őseink életének, azaz a gyökereinknek a bemutatása nem kevésbé fontos feladata az emlékparknak. A magyarság összetartozása szintén erőteljes elem, melyet a Csete György tervezte, ősi jurtákra emlékeztető épületek elemi erővel fognak keretbe. Az épületfüzér, a Világmagyarság hajléka, az Erdők temploma, a kis dombon álló ökumenikus kápolna, megjeleníti az ősi erőket, a természet közelségét, az emberi erő és kitartás, a felekezeteiktől független szakralitás erejét. Ebbe a gondolati sorba Mózes, az ő élete és tanítása szervesen beilleszthető. Ide, ennek az épületegyüttesnek a közelébe terveztük az emlékhelyet, a már ide ültetett emlékfák közé. A térfalat az itt húzódó lezáró erdősáv és a kápolna adja. A pontos helykijelölés az emlékpark fejlesztési koncepciójához igazodva történik.

4. SZERKEZETI KIALAKÍTÁS ISMERTETÉSE

BEVEZETŐ ÚT ÉS PODESZT

A felület sávos megjelenésű, téglány alakú beton térkőből készül, sötétbarna színben. Alapozásként, tömörített kavicságyra, az út két szélén és a kör mentén végigfutó szegély készül. A sziklák alapozása beton tömbalap lesz, melyek finombeton geometrikus podesztekben folytatódnak. Az íves elem leülésre is alkalmas. A hengeres, középső elem nyomatos felülettel készül, ornamentális rajzolattal. Erre kerül ferdén bevágott felületre, a gravírozott információs tábla, matt rozsdamentes anyagból.

KŐMUNKA

A két kemény mészkő tömböt, egy szikla kettévágásával hozzuk létre, természetességüket tiszteletben tartva, a sziklák adta vonalvezetéshez igazodva. A követ kiválasztottuk, fotó a mellékletben található. A kő vágott

felülete sima lesz, így ezek a felületek jól elkülönülnek a természetes külső felületektől. Ezek és a nyílás bevágás összes felülete kontrasztosan egzakt felülettel és éllel készülnek. Az első kőbe vágott nyílás aljába, hengeres mécses tartó lyukakat mélyítünk.

IKON

A hátsó ablakkivágás közepébe függesztjük be az ikont rozsdamentes huzalokon, körben 5-10 cm légréssel a kőtől. Védelme érdekében elől hátul, az ikontól 10 cm-re egy-egy ragasztott biztonsági üveglappal zárjuk le a nyílást. Mózes ábrázolásánál az eddigi ábrázolásmódokat és liturgikus előírásokat tartjuk mérvadónak, egy klasszikus Mózes ikont képzeltünk el.

KERTÉSZET, NÖVÉNYESÍTÉS

A bevezető út mellett a meglévő fűvön kívül mást nem terveztünk.

Ugrin László
építész vezető tervező
É1-01-2273/12

Budapest 2016 április

HELYSZÍNFOTÓK

1. kép – út felől

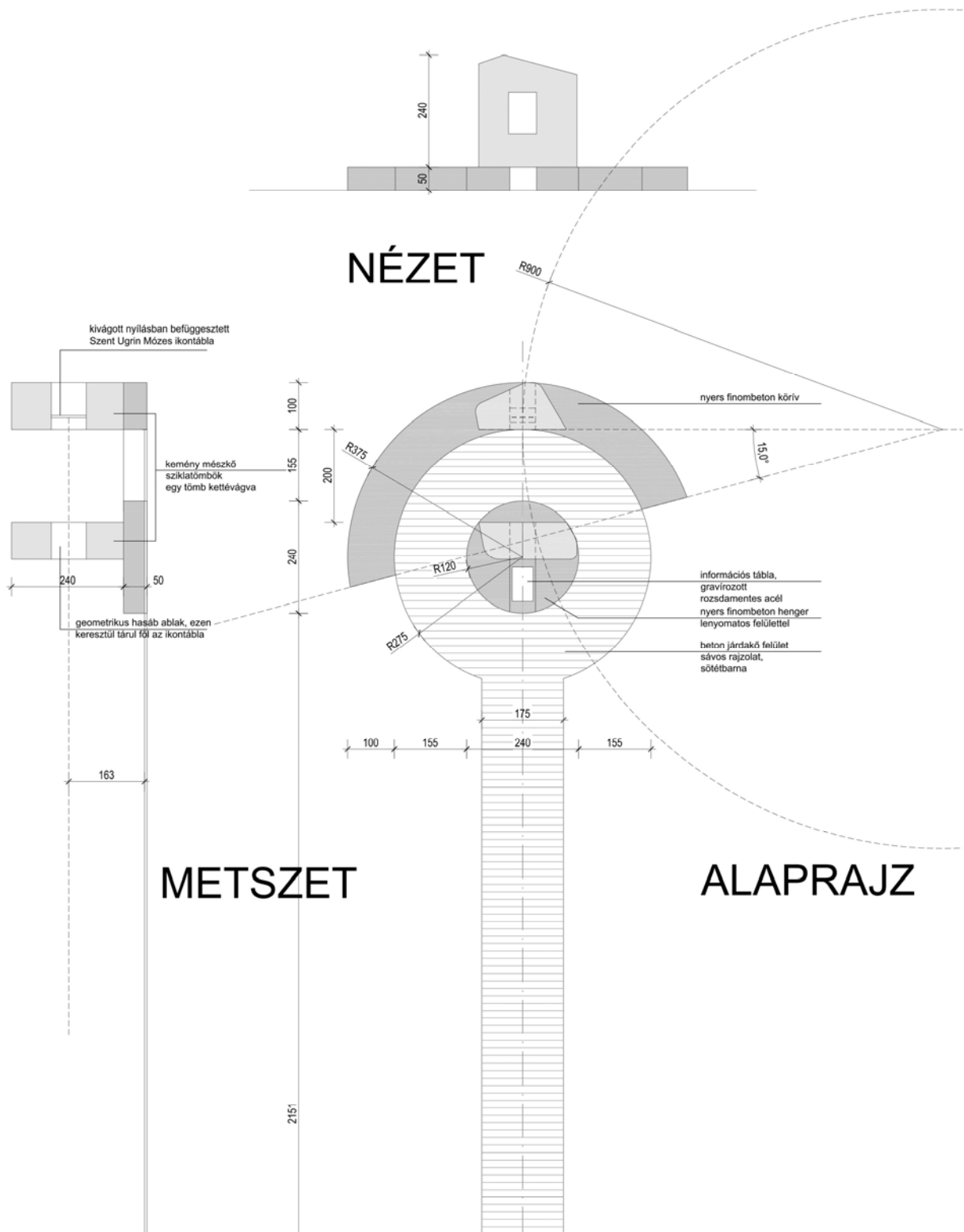

2. kép – kápolna elől

3. kép – kápolna felől

TERVMELLÉKLET

ÓPUSZTESZER
VÁZLATTERV

sz. UGRIN MÓZES
M 1:75

EMLÉKHELY
2016 április

tervező: Ugrin László

A KIVÁLASZTOTT KŐ

LÁTVÁNYOK

